

Hannah Arendtová

Evert van Voorst

◆ bytový seminář, česky | německy, vznik: 11. 4. 1985

◆ private seminar, Czech | German, origin: 11. 4. 1985

Hannah Arendtová [1985]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *In meiner Freizeit aktiv in der holländischen sozialdemokratischen Partei.* Jsem politicky aktivní v sociální demokracii v Holandsku.

Hejdánek: Nemůžeš říct v pracovní době.

Jiný hlas: *Hannah Arendt war in 1906 geboren in Königsberg.* Hannah Arendtová se narodila 1906 v Königsbergu. V Královci. Kde? V Königsbergu. V Královci.

Hejdánek: Aha, tam jsou dvě verze. Zdá se, že se narodila u Hannoveru, ale nicméně přesto, že se narodila u Hannoveru, tak patnáct let pak žila v tom Královci, takže...

Jiný hlas: *Sie war das Kind einer assimilierten jüdischen Familie, die viel Interesse hatte für Politik, insbesondere Sozialismus.* Žila v asimilované židovské rodině, kde bylo mnoho porozumění pro socialistické myšlení. *Sie war bewusst jüdisch, aber ohne sich verbunden zu fühlen mit dem Judentum in religiösem Sinne.* Cítili se velmi židovsky, tedy sebevědomí bylo židovské, ale neztotožňovali se se židovstvím. *Ich verstehe es nicht ganz, das heißt in dem politischem... in religiösem Sinne.* V náboženském smyslu se tedy neztotožňovali se židovstvím jako s náboženstvím, tedy se synagogou a tak dále. Ale jinak se kulturně považovali za Židy. *Sie studierte Theologie und Philosophie unter Heidegger und Jaspers.* Studovala filosofii a teologii pod Heideggerem a Jaspersem. *Bei Jaspers schrieb sie ihre Dissertation über den Liebesbegriff bei Augustinus.* A u Jasperse psala disertaci o pojmu lásky u Augustina. *Arendts erstes Buch, das nicht bis ich glaube 1955 herausgegeben wurde, war Rahel Varnhagen, eine jüdische Frau aus der deutschen Romantik, für die Leben eine ganze Identitätskrise war.* První kniha Hannah Arendtové, která vyšla až v roce 1955, byla *Rahel Varnhagen*, židovská žena z období německého romantismu, jejíž život byl jedna velká krize identity.

Hejdánek: Kde tam budou takovéhle faktické věci, tak to hned přehodím.

Jiný hlas: *Solch ein Leben wollte sie nicht haben.* Takový život nechtěla žít. *Sie betrachtete ihr Selbst als deutsche Jüdin und als Mensch.* Sama sebe považovala za německou Židovku a za člověka. *Wichtig ist, denn es sagt viel über Hannah Arendt, das Unterschied zwischen Parvenu und Paria.* Dávala rozdíl mezi parvenu a páriou.

Hejdánek: Jak to začínalo, že dávala rozdíl mezi parvenu a páriou? Ale jak to bylo na začátku, že ona dávala, zdůrazňovala jak... *wie war es am Anfang des Satzes?*

Jiný hlas: *In ihrem Buch über Rahel Varnhagen ist wichtig, denn sie macht das Unterschied zwischen die Jude wie Paria und Parvenu.* Právě ta kniha, o které byla řeč, je důležitá. Je důležité ji zmiňovat právě proto, že tam Arendtová poprvé udělala základní rozdíl mezi Židem jako páriou a Židem jako parvenu.

Hejdánek: Aha, tak to je fajn. Hodně štěstí v práci. Na shledanou.

Jiný hlas: Jo, vy taky. *Der Parvenu hat Assimilierung in Society und hat seine jüdische Identität verloren.* Parvenu, ten se asimiluje se společností a ztratí svou židovskou identitu. *Der Paria bleibt immer marginal.* Pária zůstává vždycky jenom čímsi marginálním, čímsi na okraji. *Wenn die Nazis auf die Bühne kamen in Deutschland, arbeitete Hannah Arendt zusammen mit die Zionisten, ohne selbst Mitglied zu werden.* Když se Hitler dostával k moci v Německu, tak Arendtová spolupracovala se sionisty, aniž by byla členem jejich organizace. *Sie opponierte die rassistischen Elemente in das Zionismus.* Oponovala rasistickým elementům v sionismu. *Später musste sie ausweichen nach Frankreich und hilf einer jüdische Flüchtlingsorganisation für Kinder, um nach Palästina zu gehen.* Později musela emigrovat do Francie a tam pracovala v nějaké organizaci pro děti, kterým se pomáhalo dostávat do Palestiny. *Hannah Arendt schlüpfte nach Amerika, das war notwendig, Frankreich war auch übernommen bei die Nazis.* Und sie starb in 1975, 69 Jahre alt in New York. Hannah Arendtová uprchla do Ameriky, bylo to nezbytné, protože Francie byla také obsazena nacisty. Zakotvila potom přes válku ve Spojených státech a zemřela v roce 1975 v New Yorku v šedesáti devíti letech.

Hejdánek: V šedesáti devíti letech, to z toho vyplývá.

Jiný hlas: Jo, v šedesáti devíti letech. *Durch ihre persönliche Erfahrungen mit dem Nazismus ist Hannah Arendts Interesse verschoben von Theologie und Philosophie nach dem politischen Theorie.* V důsledku zkušeností s nacismem se přesunul její zájem z teologie a filosofie na politickou teorii.

Hejdánek: To je hlavní překladatel.

Jiný hlas: *Sogar noch, sie hat eine zunehmende Abkehr bekommen von akademische Philosophie und akademische Philosophen.* Hannah Arendtová se stále více odvracela od akademické filosofie a akademických filosofů. *Es hat wahrscheinlich zu tun mit das Unterschied zwischen Kenntnis und politische Urteilskraft.* Má to pravděpodobně mnoho společného s rozdílem mezi poznáním a politickou soudností. *Die akademische Philosophen, die sie gekannt hat in Deutschland in dreißiger Jahren und auch in Amerika in fünfziger Jahren, waren mehr interessiert in Establishment und nicht in politische Urteilskraft.* Akademičtí filosofové, které znala v Německu ve třicátých letech a také v Americe v padesátých letech, byli víc orientováni na *establishment* než na politické souzení.

Hejdánek: To jsem pochopil, že to tak je, protože tito filosofové byli orientováni na ten *establishment* a oni přesně nechápali, co s tím souvisí.

Jiný hlas: *Galt es über die Philosophen damals oder über das politische Denken?*

Hejdánek: Jo, takže to platilo teda vlastně pro oboje.

Jiný hlas: *Hannah Arendt meinte, dass die bestehenden und brauchlichen politischen Ideen nicht mit gutem Erfolg eine Erklärung, eine Explikation konnte geben der totalitärer Herrschaft.* Totálně tomu... totalitní panství, totalitní panství. Ale celý, ne jenom jakoby fragment, taky nedával smysl. *Hannah Arendt* byla přesvědčená, že ty politické teorie se svými prostředky myšlenkovými, že nebyly tehdy schopny dostatečně vyložit podstatu totálního panství.

Man kann ihr Arbeit sehen als ein Versuch der totaler Herrschaft zu verstehen und ihr Arbeit auch sehen als eine Verteidigung des Gegenteil der totaler Herrschaft, nämlich Handeln, menschliches Handeln, Freiheit und Pluralität. Celé její úsilí životní lze chápat jako úsilí o poznání podstaty totalitního panství a zdůvodňování a posilování opaku, to jest lidského jednání, svobody a plurality. Psala o větším množství věcí, témat.

Podle mého nejdůležitější její texty jsou *Totalitarismus, původ a prvky, Eichmann v Jeruzalémě, Moc a násilí, O revoluci, Vita activa*, to jest aktivní život, nebo o aktivním životě, ten jsem přeložil zbytečně, jedno je latinsky, druhé anglicky nebo německy. *Pravda a lež v politice a Občanská neposlušnost* a další. Jsou to názvy knih.

Přesto mám za to, že ve všech jejích pracích lze najít jednotící myšlenku, která se stále vrací. Ta struktura je také na tom papíře, co jste eventuálně dostali ukázáno. *Mortalita* a *natalita* jsou pro *Hannah Arendt* velmi důležité. Má sociologický přístup a ukazuje, že *natalita* a *mortalita*, to jest... co to je? To je fakt zrození a smrti.

Hejdánek: Ne ne ne, to není fakt. *Natalita*, to je normálně statistický pojem, ne?

Jiný hlas: Když se to takhle řekne arendtovsky, tak pro ni skutečnost *natality* je základní lidský fenomén. To není žádný statistický pojem.

Hejdánek: No jistě, kdyby se člověk nenarodil, tak by nemohl být.

Jiný hlas: Jo, ale ona s tím pracuje, v tom smyslu to chci říct.

Hejdánek: Jo.

Jiný hlas: *Natalität hat drei Bedeutungen in ihr Denken.* Čili je to zrození a smrt, má základní význam. *Natalität verweist erstens nach unsere biologische Geburt.* Jde o trojí význam. Především zrození ukazuje na naše biologické narození. *Zweitens Natalität verweist auch nach unsere politische Geburt. Das heißt, durch unsere Handlungen erscheinen wir in der Welt von Menschen und Objekten und schaffen wir uns eine Identität.* Zadruhé poukazuje také k našemu politickému zrodu. To znamená, že naším vlastním jednáním se zjevujeme ve světě lidí a ve světě předmětů, objektů a vytváříme si určitou identitu. *Zatřetí, symbolisch gesprochen, symbolisch gesehen, auch nach dem neuen Beginn, die neue Anfang. Sie ist nicht müde Augustinus zu zitieren, der hat gesagt: „Damit da ein Beginn würde sein, ward der Mensch*

geschaffen.“ Třetí smysl té *natality* je, že poukazuje k novému počátku, k počínání. Hannah Arendt se odkazuje velice často na citát svatého Augustina, který latinsky zní: „*Initium ut esset, creatus est homo, ante quem nemo fuit.*“ Člověk byl stvořen jakožto ten element počínání nového ve světě.

Politicky viděno se domnívá, že i staří Řekové měli strach ze zrodu nových lidí, neboť se muselo čekat, zda se tito noví lidé budou cítit ve světě jako doma. To je problém, který je v této zemi, v Holandsku i jinde, je to stále nový problém. Čili jde o problém, který měli již staří Řekové ve starém světě – zrod nových lidí a jejich vystoupení jakožto nových do světa.

Natalität je v jejím myšlení mnohem důležitější než *mortalita*.

Hejdánek: Je důležitější?

Jiný hlas: Důležitější, ano. Ta *natalita* je důležitější než *mortalita*. *Mortalität bedeutet das Ende von unsere zeitliche Existenz in der Welt.* Ta smrtelnost neboli *mortalita* znamená konec naší časové existence ve světě.

Jiný hlas: *Unsterblichkeit erreichen wir nur durch unser Handeln, unsere Taten während das Leben.* Jakési nesmrtelnosti dosahujeme pouze skrze naše jednání a konání během života. *So sind Sokrates, Jesus von Nazareth, Jaruzelski und Lech Walesa und vielleicht Jan Palach unsterblich geworden.* Čili v tomto smyslu se tedy Sókratés, Ježíš z Nazareta, Jaruzelski a Jan Palach stali v tomto smyslu nesmrtelnými.

Zwischen Geburt und Tod errichtet der Mensch viel Aktivitäten. Mezi zrozením a smrtí člověk koná mnohé činnosti. Hannah Arendt *unterscheidet die Vita Activa, das Handeln, Arbeiten und Werken und andererseits die Vita Contemplativa.* Hannah Arendtová rozlišuje v klasické tradici na jedné straně *vita activa* – tam má práci, dílo a jednání – od *vita contemplativa*. *Denken, Willen, Urteilen.* Myšlení, chtění, souzení. *Und wahrscheinlich auch Schauen, das Nus in Griechisch.* A sice také nazírání, vidění, nahlížení. *Von die Vita Contemplativa ist das Urteilen politisch gesehen die wichtigste mentale Fakultät.* Z hlediska té *vita contemplativa*...

Hejdánek: Co je nejdůležitější?

Jiný hlas: *Urteilkraft.*

Hejdánek: Jo, z hlediska té *filosofie* je teda politicky nejdůležitější soudnost.

Jiný hlas: *Und sie hat über die Vita Contemplativa geschrieben in zwei Buch, Denken, Willen und Urteilen, wahrscheinlich durch ihre Erfahrungen mit das Eichmann-Prozess in Jerusalem.* O této věci napsala třídílnou knihu *Life of the Mind* – tedy v originále – vyšly pouze dva díly... *Dieses Buch war nicht beendet, nicht wahr?* Tato kniha nebyla dokončena, že? *Nur das dritte Teil über Urteilen ist nicht beendet.* Čili jedná se o tu její poslední knihu, která vyšla jako *Life of the Mind* v originále, a vyšly pouze dva díly, ona ten třetí díl nestačila dodělat. Vyšlo *Thinking, Willing a Judging* už nevyšlo, protože zemřela.

Das Herz von Hannah Arendts politische Denken oder politische Theorie vielleicht wird gebildet durch ihre Auffassungen über das Handeln, Politik, Macht, Freiheit, Pluralität und Öffentlichkeit. Čili jakýmsi jádrem jejího politického myšlení jsou tedy úvahy o politice, svobodě, publicitě nebo veřejnosti (*Öffentlichkeit*), moci, násilí. *Das Handeln wird scharf unterschieden von Werken und Arbeiten.* Jednání je ostře odlišeno od práce a díla. Práce a zhotovování nebo díla. *In viele Sprachen kann man das Unterschied zwischen Arbeiten und Werken finden.* V mnoha řečech rozdíl mezi *Arbeit* a *Werk* je jasný. *Labor* a *work* v angličtině, *travailler, ouvrier* ve francouzštině, v latině je to pochopitelně taky, v řečtině také existují rozdíly *kopos a ergon a poiésis* a tak všem.

Arbeiten, das heißt der Mensch als Animal laborans, denken doch an Marx, ja, seine ganze Philosophie.

Práce se vztahuje k člověku jakožto *animal laborans* – živočich laborující tedy nebo namáhající se – a odvolává se v tomto smyslu na Marxe. *Arbeit findet statt in der Sphäre der Notwendigkeit.* Práce se v tomto smyslu nachází ve sféře nutnosti. *Arbeit ist zyklisch von Natur.* Práce se odehrává v jakémsi cyklickém pohybu přírody. *Und macht das biologische Leben möglich.* Umožňuje biologický život. *In der Arbeit kann man unmöglich seine Identität entwickeln.* V té práci je nemožné vyvinout si právě onu identitu nebo tu totožnost. *Arbeit und Freiheit gehen nicht zusammen.* Práce a svoboda nějak nejdou dohromady. *Im Altertum waren die Leute, die Arbeit errichteten, nicht die Leute, die auch frei waren.* V

starověku ti, co pracovali, tedy otroci, byli ti, co nebyli, nežili ve světě svobody. *Die symbolische Figur für die Arbeit ist Sisyphos.* Symbolickou postavou člověka pracujícího je Sisyfos. *Arbeiten und Konsumieren sind wahrscheinlich die zwei Gegenteile derselben Medaille.* Vztahuje se k tomu cyklickému charakteru práce, že práce a konzumace jsou dvě jakési mince téhož pohybu. *Aspekte derselben.* Aspekty téhož tedy nějak. *Hier ist eine Gesellschaft von Arbeiter, bei uns eine Gesellschaft von Konsumenten.* Lze-li to rozdělit prostorově, tak zde je společnost těch *Arbeiterů* neboli pracujících a oni mají společnost konzumentů. *Werken, das heißt der Mensch als Homo faber.* Werken, to dílo, je člověk jakožto *homo faber*, člověk dělný, člověk výrobce, tak. *Und unterscheidet sich von Arbeit dadurch, dass es Einbildung, Fantasie fragt.* Rozlišuje se od práce tím, že se táže po jakémsi uskutečňování fantazie nebo zhotovování podle nějakých představ. *Und ist viel mehr orientiert auf Ziele und Mittel denken.* Čili orientuje se na jakési cíle a myslí se v něm instrumentálně, pomocí prostředků k uskutečnění nějakých cílů. *Das Produkt von Arbeit wird konsumiert, aber der Erfolg von Werken ist ein Objekt.* Produkt té práce je zkonzumován – houska – výsledek té činnosti díla zůstává jakožto určitý objekt. Socha. [nesrozumitelné] *Und der Erfolg von Werken fügt etwas zu an der Welt und ist gemacht im Prinzipium, um zu bleiben.* Čili že ten výsledek toho díla je přivést něco na svět a základním principem toho, co je takto přivedeno, je tedy, aby zde zůstalo, aby zde setrvalo, vydrželo. *Die symbolische Figur für das Werken ist Prometheus.* Symbolickou figurou v oblasti toho díla je Prométheus. *Warum? Der Schöpfer, er hat dem Mensch das Licht gegeben und schöpferisch zu machen, Kreativität.* Protože Prométheus dal lidem světlo – tedy ukradl v podstatě spíš – a naučil je vytvářet, tedy tvorbě. *Ich will über das Handeln noch sprechen, aber vielleicht einige Worte über das Unterschied zwischen Arbeiten und Werken.* Für viele Leute ist das Unterschied zwischen *Arbeiten und Werken künstlich und überholt.* Čili ještě než přijde k tomu jednání, ještě teď bude hovořit o rozdílech mezi tou prací a dílem.

Jiný hlas: *Ich habe nicht verstanden den Schluss...* překonané jako zastaralé?

Jiný hlas: *Überholt, ja.*

Jiný hlas: *Und künstlich.*

Jiný hlas: *Wiederholt? Überholt?* Že to bylo překonáno jako zastaralé.

Jiný hlas: A teď já už jsem to...

Jiný hlas: Jo, rozdíl mezi nimi je překonán.

Jiný hlas: Jo, dobrý, dobře, pardon, tak jdeme dál.

Jiný hlas: *Praktisch und empirisch darf das so sein, aber was glaube ich Hannah Arendt will sagen, ist, dass wenn das Handeln, Politik, verwirrt wird mit Werken oder Arbeiten, das Handeln, das heißt die Politik in Gefahr kommt.*

Jiný hlas: On se tedy domnívá, že právě v tom bodu, když se jednání bude směřovat nebo nějak zaměřovat právě s tou prací a s vyráběním, tak ta politika se dostane do určitého nebezpečí.

Jiný hlas: *Vielleicht anders gesagt, wenn Ökonomie... die Momente der Praxis, nicht des Werkes, da kommt es in Gefahr.* On říkal *verwirrt*, ne? *Verwirrt*, ne? *Vermischt? Mixed, confused.*

Jiný hlas: No, když jako dojde ke konfuzi mezi tedy tou...

Jiný hlas: *Man muss über Politik denken in politischen Begriffen und nicht in Begriffen, die gehören in die Sphäre Arbeit oder Werken.*

Jiný hlas: Čili o politice je nutno myslet ve vlastních politických pojmech a nikoliv v pojmech, které přísluší do té sféry práce a díla.

Jiný hlas: *Und ich glaube, dass im Westen und Osten die Politik damit und die Freiheit bedroht sind, dadurch dass man in wirtschaftliche... das heißt arbeitssame Begriffen denkt über Politik.*

Jiný hlas: A domnívá se tedy, že to ohrožení politiky na východě i na západě je právě z toho hlediska, že ty ekonomické pojmy nelegitimně tedy vstupují do oblasti politiky.

Hejdánek: Ono...

Jiný hlas: *Hannah Arendt meint, dass im liberalen Westen, aber auch im sozialistischen Osten, Arbeit, das heißt Produktion oder Konsumtion, die Freiheit als wichtigste Gut ersetzt hat.*

Jiný hlas: Domnívá se, že jak tedy v liberálním západě, tak na socialistickém východě, byly právě zaměněny za politickou svobodu ty pojmy toho blaha sociálního nebo tedy toho ekonomického blahobytu, ne? Toho konzumního, toho konzumu.

Jiný hlas: *Das Handeln für Hannah Arendt bedeutet etwas beginnen, etwas anfangen, etwas in Bewegung setzen.*

Jiný hlas: To jednání podle Arendtové znamená počínání si, něco počít, něco uvést do pohybu, něco rozjet.

Jiný hlas: *Die Wirkungen oder Effekte von das Handeln sind meistens nicht zu übersehen.*

Jiný hlas: Účinky nebo následky toho jednání jsou z tohoto titulu těžko předpověditelné.

Jiný hlas: *Aber in das Handeln enthüllt das Individuum sich selbst.*

Jiný hlas: V jednání se odhaluje individuum samo, nebo samo sebe odhaluje.

Jiný hlas: *Handeln und Politik sind für Hannah Arendt nahezu identisch.*

Jiný hlas: Jednání a politika je pro Arendtovou takřka totéž.

Jiný hlas: *Aber um von politischen Handeln zu sprechen... ich verstehe... Aber um von politischen Handeln zu sprechen, ist es nötig einige Bedingungen zu befriedigen. Es gibt Bedingungen um...*

Jiný hlas: Jo, čili abychom mohli o tom politickém jednání mluvit, tak jako je třeba zmínit nějaké podmínky tohoto, dá se říct, politického jednání.

Jiný hlas: *Ich glaube, dass sie vier entwickelt, vier Bedingungen.*

Jiný hlas: Rozvíjí tedy, nebo má čtyři tyto podmínky, domnívá se pan kolega.

Jiný hlas: *Die erste ist es soll sogenannte isonomische Gleichheit sein.*

Jiný hlas: První tato podmínka je tedy *isonomia* řecká, neboli jako rovnost před zákonem, isonomická rovnost.

Jiný hlas: *Das bedeutet nicht ökonomische Gleichheit, es bedeutet nicht psychologische Gleichheit, es bedeutet nicht soziologische Gleichheit, aber Gleichheit im Sinne der Mitgliedschaft, zum Beispiel die Mitglieder der Volkskammer, Parlament, oder eine Partei.*

Jiný hlas: Čili nejde o rovnost ani ekonomickou, ani sociální, ale jde o rovnost v tom smyslu, že tedy mám právo být členem jakéhosi tedy společenství, ať už tedy uvedl Parlament nebo nějakou... účastnice toho politického jednání. Tak to je ta *isonomia*.

Jiný hlas: *Die second Bedingung ist, das Handeln soll ein öffentliches Charakter haben.*

Jiný hlas: A druhá podmínka jednání je jeho charakter veřejnosti.

Jiný hlas: *Privat Handeln ist nicht politisch Handeln.*

Jiný hlas: Privátní neboli soukromé jednání, to není žádné politické jednání.

Jiný hlas: *Drittens, Handeln unterstellt Pluralität.*

Jiný hlas: To jednání předpokládá... [nesrozumitelné] pluralitu. Třetí podmínkou jednání je pluralita tedy, jo, ale to sloveso si nejsem jist.

Jiný hlas: *Und das hat zu tun mit dem vierten Bedingung, die sogenannte Unmittelbarkeit, das heißt, dass ich kann nur handeln, sprechen, Taten errichten für mich selbst und nicht bei Delegation.*

Jiný hlas: Jo, čili ta čtvrtá podmínka je jakási nezastupitelnost. Jednat, hovořit atd. můžu pouze sám za sebe, jako nemůžu k tomu jednání delegovat někoho druhého.

Jiný hlas: *Vielleicht habt ihr es schon verstanden, diese Bedingungen gelten auch zum Teil für die griechische Polis.*

Jiný hlas: Doufá, že už tady osvětá, že tyto podmínky se jako vztahují nebo jsou odvozeny ze skutečnosti řecké *polis*.

Jiný hlas: *Freiheit spielt in Werk und Denken von Arendt eine wichtige, vielleicht die wichtigste Rolle.*

Jiný hlas: A ta svoboda má i pro tu práci a dílo v myšlení Arendtové důležitou a možná dokonce nejdůležitější roli.

Jiný hlas: *Aber sie gibt eine ganz eigene Einfüllung an dem Freiheitsbegriff.*

Jiný hlas: Ted' jsem... *Sie gibt eine eigene Interpretation.* Jo, ale má Arendtová zcela originální interpretaci

pojmu svobody tedy, jo.

Jiný hlas: *Ich glaube, dass es gut ist, um anzugeben, gegen welche Freiheitsauffassungen sie opponiert.*

Jiný hlas: Jo, lze tedy ten její pojem svobody ukázat tak, že jej vystavíme proti těm, vůči nimž tedy oponuje, s nimiž nesouhlasí.

Jiný hlas: *Ich persönlich habe fünf entdeckt.*

Jiný hlas: On jich sám objevil pět těchto opozičních tedy pojmů.

Jiný hlas: *Sie sagt, dass Freiheit kann nicht dasselbe sein als Befreiung von.*

Jiný hlas: Svoboda není totéž co osvobození od něčeho.

Jiný hlas: *Sie führt das sehr pünktlich und gründlich aus in ihrer Studie über die französische und amerikanische Revolution.*

Jiný hlas: To velice gruntovně rozebírá v takové dost tlusté knížce, která se jmenuje *O revoluci*, kde hovoří o francouzské a americké revoluci.

Jiný hlas: *Und es geht auch zurück nach ihrer Unterschied zwischen Arbeiten und Politik, wenn Befreiung hat meistens zu tun mit dem Notwendigkeit.*

Jiný hlas: Jo, a opět se vracíme k tomu rozdílu tedy mezi tou svobodou a prací. Ono osvobození se má... je vázáno k nutnosti. Je to osvobození se z pout nutnosti, nikoliv svoboda.

Jiný hlas: *Es ist vielleicht ein bisschen ein konservativer Standpunkt, ale sie sagt, dass wenn die Massen, die Leute, sterben, Hunger haben und andere Notwendigkeiten haben, man kann es nicht auflösen nur mit politischem Mittel.*

Jiný hlas: Konstruktivní?

Jiný hlas: Konzervativní. Je to možná trochu konzervativní stanovisko, ale ona říká, že když ty masy, ty lidé trpí hladem nebo jinými nutnostmi, tak to nelze vyřešit pouze politickými prostředky.

Jiný hlas: *Aber es gibt glaube ich auch viele praktische Beispiele, die vielleicht diese Meinung unterstützen, zum Beispiel die Situation in Iran. Man hat sich befreit von der... wie heißt er... von Notwendigkeit nebo od šáha...*

Jiný hlas: *Von Schah.*

Jiný hlas: *...von Schah. Und was hat gekommen, war wie eine neue Freiheit, aber die war immer schlechter, immer Gewalt. Gewalt, ja.*

Hejdánek: Jo, čili lze uvést ale i opačné příklady, například Írán, kde se íránská masa obyvatelstva osvobodila od svého tyrana, od šáha, tak svoboda, která se tam dostavila, přinesla se sebou špatnosti a násilí.

Jiný hlas: *Für Arendt ist das Ziel der Revolution die Realisierung der Freiheit und nicht die Auflösung der Notwendigkeit.*

Hejdánek: Jo, podle Arendtové cílem revoluce je uskutečnění svobody a nikoliv vyřešení [nesrozumitelné] nebo vyřešení té nutnosti, těch problémů, které dává ta nutnost.

Jiný hlas: *Sie sagte, dass die amerikanische Revolution... wie heißt das... geschlagt... guten Erfolg gehabt hat, denn die in Amerika kein Problem war wie Notwendigkeit, Hunger. Und die französische Revolution war übernommen bei Notwendigkeit.*

Hejdánek: Americká revoluce uspěla z toho důvodu, že tam se ta otázka té nutnosti nekladla, na rozdíl tedy od Francie. A ta Francie byla v podstatě zavalená nebo přemožená tou nutností.

Jiný hlas: *Der zweite Freiheitsbegriff gegen wer sie opponiert, ist als Freiheit als Privataktivität.*

Hejdánek: Druhý pojem svobody, proti němuž Arendtová vystupuje, je pojem svobody jakožto jakési soukromé činnosti.

Jiný hlas: *In diesem Sinne ist sie antiliberal, denn die Liberalen sagen: Ich bin frei, wenn ich tun kann, was ich selbst will. Wenn ich bin frei von der Politik. Ja, ja, ja, ja.*

Hejdánek: Je tedy v tomto smyslu antiliberalní, neboť liberál říká: svobodný jsem tehdy, když si mohu dělat, co chci. Když jsem svoboděn od politiky.

Jiný hlas: *Drittens, sie glaubt nicht, dass Freiheit... dass man Freiheit metaphysisch kann verstehen. Sie*

sagt, dass die metaphysische Freiheitsbegriff in die Tradition gekommen war mit die... wie heißt das... Umkehrung von Paulus, wenn er auf den Weg war nach Damaskus.

Hejdánek: Za třetí, svobodu nelze také chápat metafysicky. Ten metafysický pojem svobody vstoupil tedy do dějin myšlení v souvislosti s obratem, s konverzí svatého Pavla na cestě do Damašku.

Jiný hlas: *Das Problem mit diesem Freiheitsbegriff ist, obwohl es vielleicht eine Erfahrung gewesen sein kann und respektiert werden soll, dass man kann überall frei sein. Das kann man überall erfahren.*

Hejdánek: Jo, čili jde o zkušenost, že člověk může být svobodou vůbec nebo... tak je to míněno... všude. Že člověk může být všude svobodou, ano.

Jiný hlas: *Das heißt, in Konzentrationslager, wenn man dieses Freiheitsbegriff hat, ist man frei.*

Hejdánek: To znamená za jakýchkoliv podmínek, v koncentračním táboře tento pojem svobody umožňuje člověku být svobodou. To je to, s čím se konfrontuje.

Jiný hlas: *Sie opponiert auch gegen der Freiheitsbegriff, der Freiheit gleichstellt mit Sicherheit, zum Beispiel in Thomas Hobbes. Jo.*

Hejdánek: Čili oponuje též pojetí svobody jakožto bezpečnosti. Odvolává se na Hobbese, kdy svoboda je, když jsem bezpečný svým životem, když je mi garantována bezpečí před těmi ostatními.

Jiný hlas: *Und schließlich opponiert sie gegen der Freiheitsbegriff... der heißt der Verwirklichung des Willen, zum Beispiel bei Jean-Jacques Rousseau.*

Hejdánek: A dále se opět staví proti pojetí svobody, které nalezneme například u Jean-Jacques Rousseaua, svobodě jakožto uskutečnění vůle.

Jiný hlas: *Vielleicht muss ich die Argumente geben, die sie gebraucht. Sie sagt, der Wille, zum Beispiel bei Rousseau, ist individualistisch von Natur, von Art. Es gibt sehr viele konzeptuelle Verwirrungen. Eine ungeteilte Wille, das heißt, wenn alle dasselbe wollen, Allmacht heißt.*

Hejdánek: Asi bude teď, domnívám se, muset položit nějaké argumenty, které ona používá. A říká, že u toho Rousseaua je ta vůle od přírody individualistická. Jsou tam mnohé pojmové zmatky. Nerozdělená vůle, vůle, která jaksi je úplná, znamená všemohoucnost. Všemocnost, tak.

Jiný hlas: *Und auch das Unvermögen von sogenannte Willentheorien, Pluralität zu akzeptieren. Theorien des Willens, ja. Theorien des Willens, zum Beispiel von Rousseau, sind nicht fähig, um Pluralität...*

Hejdánek: Jo, a tudíž ta teorie vůle, kterou rozvíjí Rousseau, není schopna vysvětlit fenomén plurality nebo nějak se vztáhnout k pluralitě.

Jiný hlas: *Und auch mit in der Theorie des Willens Freiheit nur realisiert ist, wenn andere Leute sich unterwerfen an meinen Willen. Jo.*

Hejdánek: A podle této teorie ta vůle je uskutečněna nebo realizuje se pouze tehdy, když se ti druzí podrobí té mé vůli. Ta svoboda je uskutečněna, když se ti ostatní té vůli podvolí. Když se podvolí, tak.

Jiný hlas: *Und schließlich, es ist keine Garantie, dass der Wille nicht immer ändert.*

Hejdánek: A není žádná zde záruka, že ta vůle nebude libovůle v tom, že se bude furt měnit. Musí se něčím vázat.

Jiný hlas: *Ich muss nun angeben, was Freiheit für Arendt bedeutet.*

Hejdánek: Mám tedy po všech těch negativních vymezeních musí teď nějak naznačit, v čem pro tu Arendtovou ta svoboda... co pro ni znamená.

Jiný hlas: *Ich will es so sagen: Freiheit ist für Arendt eine öffentliche Aktivität, zu erfahren in Gesellschaft von anderen, mit anderen.*

Hejdánek: Svoboda je pro Arendtovou jakási veřejná, otevřená veřejná činnost, *öffentliche Aktivität*. Otevřená aktivita k tomu, aby se činila zkušenost *in Gesellschaft*, ve společnosti, s druhými nebo s těmi druhými. S těmi, kteří jsou s námi isonomicky nebo před zákonem rovni.

Jiný hlas: *Und besteht aus das Sagen von Worten und Errichten von Taten und gesamtliche Aktivität.*

Hejdánek: Jo, a spočívá v slovech, v činech a v jakýchsi společných podnicích, společných akcích.

Jiný hlas: *Über Macht, in Bezug auf Macht gibt es ungefähr zwei Denktraditionen zu unterscheiden. Macht und Freiheit oder Macht... Ne, já jdu teď, já jsem... Freiheit...*

Hejdánek: Jo, čili teď bude hovořit o moci a nachází Arendtová dvě pojetí v tradici.

Jiný hlas: *Man muss verstehen, dass Handeln, glaube ich, ist das zentrale Konzept in aller von Arendts Denken und Arbeit.*

Hejdánek: Jo, čili znovu opakuje, že jednání je centrálním ústředním pojmem v celém tom myšlení Arendtové. A teď bude hovořit o moci.

Jiný hlas: *Es gibt zwei Denktraditionen über Macht. Die eine sagt, dass Macht wird gleichgesetzt mit Herrschen und Beherrschen.*

Hejdánek: Jo, čili jedna ta tradice myšlenková tvrdí, že moc je totéž co panování a opanovávání.

Jiný hlas: *Macht geht hier von oben nach unten.*

Hejdánek: Moc teda v tomto směru jde zezhora dolů.

Jiný hlas: *Und stützt schließlich auf Gewalt.*

Jiný hlas: *Violence, stojí na násilí tedy, stojí na síle, násilí.*

Jiný hlas: *Das ist ein Erfahrung, aber das ist eine, diese Konzept von Macht gibt keine Hoffnung für Änderung.*

Jiný hlas: Jo a tento pojem, koncept moci nezakládá žádnou naději pro nějakou změnu, že jo.

Jiný hlas: *Und das, wenn man es zurückgeht nach das ihr Auffassung über Geburt...*

Jiný hlas: A pokud se vzpomene na to její pojetí té natality, toho zrodu...

Jiný hlas: *Hannah Arendt muss glaubt in Änderung.*

Jiný hlas: Hannah Arendtová musí věřit v možnosti změn tedy.

Jiný hlas: *Vielleicht nicht durch die Unterbau, aber durch Geburt.*

Jiný hlas: Nikoliv nějakou přestavbou, ale právě faktem toho zrození.

Jiný hlas: *Die zweite Auffassung über Macht ist, dass Macht entsteht als eine, eine Gruppe, das heißt zwei oder mehr Leute, gesamtlich handeln.*

Jiný hlas: A druhá to pojetí moci je, že moc spočívá na nějaké skupině těch, kteří jednají společně. V anglických textech je moc krásně řečeno *to acting in concert*.

Jiný hlas: *Yes, exactly. Macht kommt hier von hinunter und Institutionen, alle Institutionen können nur bestehen und zweckmäßig funktionieren, als sie minimal, minimal passive gestützt werden durch die Bevölkerung.*

Jiný hlas: Čili ta moc teda tady šla zespoda nahoru a vyžaduje jakési minimální struktury... Können Sie das noch einmal...

Jiný hlas: *Ja, was befördert Macht aus Handeln? Können Sie es? Macht entsteht als eine, als eine Gruppe, das heißt zwei oder mehr Leute gesamtlich handeln.*

Jiný hlas: Jo, když teda ti lidé jednají dohromady...

Jiný hlas: *Es geht von hinunter nach oben.*

Jiný hlas: ...jde to zespoda nahoru a...

--- (Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *Können nur bestehen und zweckmäßig funktionieren. Čili ty instituce můžou povstávat a být smysluplné nebo účelné. Als sie minimal, pokud se minimálně, minimale passive Gestützung empfangen, pokud pouze minimálně dostávají pasivní podporu, durch die Bevölkerung, pokud nějak lidem nepřekážejí, aspoň minimálně jim překážejí, ne moc. Snaží se omezovat.*

Das heißt, dass für Hannah Arendt Gewalt und Macht sie nicht dasselbe aber sind einander Gegenteil.

Moc a násilí není totéž, ale naopak jsou proti sobě. *Wo Gewalt droht oder gebraucht wird, wird Kommunikation das heißt gesamtes Handeln unmöglich.* Tam, kde panuje násilí, je nemožná komunikace a jednání. *Sie kämpft immer mit Mao Zedong, der hat gesagt, dass Macht kommt aus dem Lauf einer Gewehr.* Bojuje neustále s Mao Ce-tungem, který prohlašuje, že moc přichází skrze hlaveň.

Hejdánek: Z laufu pušky!

Jiný hlas: Skrze hlaveň střelných zbraní. *Was kommt aus dem Lauf einer Gewehr ist vielleicht Gewalt, aber keine Macht.* V tomto pojetí to, co z hlavně přichází, je možná násilí, ale nikoliv žádná moc. *Vielleicht ist*

es gut, um nur einige diese Ideen anzuwenden zur der totalen Herrschaft. Možná by bylo dobré některé tyto myšlenky použít při analýze totální vlády, totalitarismu. *Es ist glaube ich notwendig zu wissen, dass sie sich methodisch stark orientiert auf Max Weber.* Metodicky je dobré na počátku vědět, že vychází z Maxe Webera. *Sie meint, dass in die Sozialwissenschaften gebraucht man keine kausale analytische Erklärungen.* Soudí, že v sociální teorii, v sociálních vědách, nemůže používat žádná kauzální odůvodňování. *In die Sozialwissenschaften ist kein Platz für Zufall und auch nicht für Notwendigkeit.* Sociální věda není místem ani pro náhodu, ani pro nutnost. *Hannah Arendt will Erscheinungen durch klare Begriffe einsichtig machen.* Hannah Arendtová chce určité jasné...

Hejdánek: Zjevy.

Jiný hlas: ...jevy svým výkladem ozřejmit nebo vyložit. *Und die Rede, dass ich Hannah Arendt liebe, ist nicht, dass sie die Wahrheit vielleicht spricht, aber dass ihr Denken ist sehr stimulierend.* Ta řeč, kterou má Arendtová ráda, není tam, kde se odhaluje nějaká pravda, ale kde se myšlení stimuluje, dostává se do pohybu. *Viele Leute haben gesagt, dass empirisch sie manchmal Blödsinn spricht.* Mnozí říkají, že empiricky říká občas nesmysly nebo že to jsou pitomosti.

Hejdánek: Povídá.

Jiný hlas: *Über der totalen Herrschaft kann man sagen, dass in ihrer Einsicht auf die totale Herrschaft vier Elemente eine wichtige Rolle spielen.* V pojetí totální vlády lze říct, že hrají důležitou roli čtyři prvky. *Aber man muss wahrscheinlich gut verstehen, dass sie macht Unterschied zwischen autokratische Regimes, Militärregimes, Totalitarismus und so weiter.* Ona dělá velice ostré a jasné rozdíly mezi autokratickými režimy, *autokratisch und Diktatur*, diktaturou, *Militärregime und Totalitarismus*, a totalitarismem. To není totéž. *In ihre Beispiele sind Stalinismus und Nazismus in Deutschland.* Příklady totalitarismu, které analyzuje, jsou stalinismus a nacismus.

Die vier Elemente sind erstens eine Ideologie. První element je určitá ideologie. *In wer die Natur oder die Geschichte im Mittelpunkt stehen.* V níž v ohnisku zájmu je *Natur oder Geschichte*, příroda nebo dějiny. *Im Stalinismus Geschichte.* U stalinismu jsou to dějiny. *Und Rassismus ist eine biologische, ist ein Natur.* A rasismus se odvolává na biologické povahy. *Zweite Element ist Gewalt und Terror.* Druhým elementem je násilí a teror. *Drittens ist die Partei ist wichtiger als der Staat.* Třetí, že strana je důležitější než stát. *Und vierte die Rolle der Wille politisch übersetzt.* A čtvrtým je role vůle, *und die Rolle der Wille ist politisch verstanden*, která je politicky přeceněna.

Hejdánek: Politicky vyložená.

Jiný hlas: *Die Bevölkerung muss vorbereitet, fertig gemacht, umgebildet werden zu einer manipulierbaren Ganze.* Obyvatelstvo musí být připraveno, aby mohlo být zmanipulovatelné v jakýsi totalitarizovaný celek. *Die bestehende Strukturen müssen abgebrochen werden und eine neue Struktur geschaffen.* Staré struktury se musí rozdrtit, rozbourat a vytvořit nové. *Das ist nur möglich, als die Bürger bis Massenmensch geworden sind.* Možné je to tak, že se občanský člověk stane masovým člověkem. *Eine Masse kann man schaffen durch Gewalt, Terror, Intimidation, Chantage und so weiter.* Masu lze vytvořit terorem, násilím a zastrašováním.

Isolément, das heißt Impotenz in politischen Sinn und Einsamkeit sind nach Arendt existenzielle Bedingungen für totale Herrschaft. Existenciální podmínkou pro totální panství je právě politická bezmoc a osamocenost nebo izolovanost individuí. *Die Köpfe und Herzen erst ledig gemacht werden, aber neu gefüllt mit einer Ideologie.* Hlavy a srdce musí být naplněny ideologií. *Und eine Ideologie ist für Hannah Arendt die eiserne Logik einer Idee.* A ideologie je podle Arendtové logika ideje, eiserne.

Hejdánek: Železná.

Jiný hlas: Železná logika nějaké ideje. *Die ideologische Einheit ist sogenannt wissenschaftlich, aber kennzeichnet sich nicht durch Wahrheit, aber durch Konsistenz.* Ideologický systém je takzvaně vědecký, nicméně neprosazuje se nějakou svou pravdou, ale neprůstřelností, konzistentností.

Hejdánek: Logická konzistence. Tady mluví o logice, čili jde o logickou konzistenci.

Jiný hlas: *Und befiehlt, die Ideologie befiehlt das ganze Volk aktiv zu sein, zu partizipieren.* Ta ideologie

chybí tam, kde není schopna učinit [nesrozumitelné] v provádění historického poslání. *In... das Volk muss aktiv sein, partizipieren... in der Ausführung der historische Auftrag.* Lid by měl být aktivní a mohl plnit své historické poslání, které mu ta ideologie přisuzuje. *Das Volk organisiert in eine Bewegung, wovon die Partei und schließlich die Führer die Leitung haben.* Lid, obyvatelstvo, má být organizováno v hnutí, kde má hlavní roli partaj a potažmo její vůdcové, předsednictvo. *Der Staat und die Verfassung und andere Gesetze sind für solch eine Bewegung ein Hindernis.* Stát a ústava jsou pro takovéto hnutí pochopitelně překážky. Tvoří překážky tomuto pohybu. *Deshalb ist die Partei als Verkörperung des Volkes wichtiger denn die Staat.* Z toho důvodu je strana, jakožto ztělesnění lidu, důležitější než stát. *Heute spricht man auch im Westen viel von totaler Herrschaft. Während jemand wie Hannah Arendt eine sorgfältige Anwendung verteidigt.* Dnes se i na Západě mnoho hovoří o totalitním panství. *Im Westen spricht man viel von totaler Herrschaft. Und Hannah Arendt verteidigt eine sorgfältige Anwendung dieses Begriffs.* Hannah Arendt brání a snaží se upozornit, aby se tento pojem používal velice přesně a pečlivě, aby se to neznámkovalo tím, jak kde co lítá. *Denn sie macht auch Unterschied zwischen Diktatur, Militärregimes...* Rozlišuje totalitarismus od diktatur. *Aufgrund von Hannah Arendts Analyse darf man wahrscheinlich sagen, dass zum Beispiel Iran eine totale Herrschaft ist.* Na základě analýzy Hannah Arendt lze říci, že iránská vláda je totalitní vláda. *Und vielleicht die Tschechoslowakei nicht.* A možná Československo nikoliv. *Das bedeutet aber nicht, dass die heutige Situation angenehm ist hier.* Z čehož ovšem nikterak neplyne, že situace dnes je zde příjemná. *That's an understatement.* Čili to je poslední věta.

Jiný hlas: Teď asi deset minut uděláme přestávku.

Hejdánek: Jo, zvládnou.

Jiný hlas: Hovořil jste o dvou tradicích myšlenkových, jak se pojednává moc. Domnívám se, že i pro Arendtovou je velice důležitý pojem, o kterém nehovořil, a sice pojem autority, z kterého moc povstává. Hovořil o pojetí autority jakožto něčeho, co vzniká násilím pomocí kánonů, za druhé moci jakožto čehosi, co je produktem společného jednání několika. A u Arendtové se domnívám, je velice důležitý pojem autority. Tím ona odlišuje rozdíl mezi řeckým starověkem a římským. Římané na rozdíl od Řeků vycházeli z přirozené zkušenosti autority, na čemž se spočívající, kterou neznali. On souhlasil a teď k tomu něco řekne. *Autorität ist... als Wort und Begriff romanisch von Ursprung.* Autorita je slovo i pojem autority římského původu. *Und bedeutet ungefähr vermehren, tun zunehmen, als... zufügen zu etwas, was schon besteht.* Znamená z augere, rozmnožování, zmnožování, zvětšování. Přidávat něco k něčemu, co už tady je. *Hannah Arendt glaubt, dass das Herz der römischen Politik wird gebildet durch die Überzeugung von der Heiligkeit von der foundation, Stiftung, beginnung der Stadt Rom.* Arendtová věří, že srdce římské politiky bylo vytvářeno povědomím o posvátnosti města Říma a jeho založení, tedy *foundation*. *Das Fortbestehen dieser foundation, das war das vornehmste Ziel der römischen Politik.* Ochrana a pěstování tohoto založení je vlastním cílem římské politiky. *Rom, die Stadt Rom konnte ausgebreitet werden, konnte zugefügt werden, aber es konnte nicht erholt werden.* Město Řím může být rozšiřováno všemi směry, ale nelze to znova zopakovat, to založení. *Das ist ganz anders mit den Griechen. Wo immer zwei Griechen gehen, kann man eine Polis...* Naprosto jinak než u Řeků. Tam, kde aspoň dva Řekové jdou, tam existuje polis.

Hejdánek: Doplním já, v Řecku byla metropole, mateřské město, a k tomu byly zakládány různé neapole a *proxenie*, osady, které byly odvozeny od mateřského města, vystěhovaly se někam a tam si založily vlastní město. V Římě to možné nebylo.

Jiný hlas: *Vielleicht ist das zurückzufinden in das christliche Denken. Wo immer zwei Menschen glauben, kann man eine christliche Gemeinde, Gesellschaft bilden.*

Hejdánek: Připomíná to křesťanský obrat: tam, kde dva jsou, já dlím mezi nimi.

Jiný hlas: *In der Stadt Rom war diese Autorität lokalisiert in den Senat.*

Hejdánek: Lokalizací této autority v Římě byl senát. Senát vtěloval tuto autoritu.

Jiný hlas: *Die römische Autorität hatten vier Kennzeichen.*

Hejdánek: Římská autorita měla čtyři znaky.

Jiný hlas: *Sie hatten keine direkte Macht.*

Hejdánek: Senát neměl žádnou přímou moc výkonnou.

Jiný hlas: *Sie waren angestellt für das Leben.*

Hejdánek: Byl ustanoven pro celý život. Senátor byl někdo nadoživotí, byl ustanoven na celý život.

Jiný hlas: *Ihre Empfehlungen, statements waren bindend.*

Hejdánek: Doporučení a výroky senátu byly závazné, *obligatory*.

Jiný hlas: *Und sie haben keine force, keinen Zwang nötig um gehorsam zu werden.*

Hejdánek: Neměl žádnou moc, kterou by mohl nutit k poslušnosti, vnější moc.

Jiný hlas: *Und die Autoritäten sind meistens ältere Leute, denn wenn man alt ist, man wächst mehr zu nach den Anfang.*

Hejdánek: Autoritou bývají starší lidé, protože čím je člověk starší, tím je blíž k autoritativnímu počátku.

Římané nerostli do budoucnosti, ale spíš stárli do minulosti, stávali se minulostí a blíž počátkem a autoritou.

Jiný hlas: *Autorität, Religion und Tradition sind in das römische Denken nah miteinander vermischt.*

Hejdánek: Autorita, náboženství a tradice jsou v římském myšlení úzce spolu spjaty, že pro římský typ myšlení existuje jakási trojice pojmů: autorita, *religio* – možná to náboženství je takové nešťastné slovo – a tradice, které vytvářejí jakési spojení, jsou navzájem propojeny a na nich stojí celá ta...

Jiný hlas: *Religion, religare...*

Hejdánek: *Religio, religare*, být zpětně vázán.

Jiný hlas: *Bedeutet zurückverbunden werden mit dem Ursprung, mit der Stiftung der Stadt Rom.*

Hejdánek: být zpětně vázán právě k tomu Římu, k jeho počátku.

Jiný hlas: *Und Tradition ist die... wie heißt das... tradere?*

Hejdánek: *Tradere*, předávat.

Jiný hlas: *Tradere, to give over, to give further...*

Hejdánek: Předávat štafetu, předávat kolík, něco z minulosti podávat těm dalším.

Jiný hlas: *Uebergeben von einer Generation nach der andere.*

Hejdánek: Jedna generace předává druhé, traduje.

Jiný hlas: *Erzeugnis der Vorvater... Erzeugnis? No, no... In generativen Zusammenhang oder... what the forefathers believed...*

Hejdánek: předávat víru otců tedy jako... nezměněně... aby se to nezměnilo, aby to zůstalo, aby se to nevytratilo, že?

Jiný hlas: *Nun, wie die Tradition verloren haben, ist die Geschichte für uns ein Art von schwarzes Loch geworden...*

Hejdánek: Právě tím, že se jako tradice, to pouto tradice vytratilo, tím se rozpadnou dějiny na soustavu nějakých ne zcela jasně souvisejících záležitostí.

Jiný hlas: *Eine Ebene ohne Ende.*

Hejdánek: jakousi rovinou bez konce.

Jiný hlas: *Diesen Zusammenhang zwischen Autorität, Religion und Tradition ist für einen großen Teil übernommen durch die römisch-katholische Kirche.*

Hejdánek: Římskokatolická církev tuto římskou zkušenost té *trinity* – náboženství, tradice a autority – přejala, převzala.

Jiný hlas: *Diese römische Idee, ich will das nicht weiter auswirken über katholische Kirche... Aber die römische Idee von Autorität ist in die Idee von Hannah Arendt verschwunden.*

Hejdánek: Ta římská idea autority je podle Arendtové pryč, *pasé*, vytratila se.

Jiný hlas: *Aber ich glaube, dass es gibt vielleicht einige Beispiele, dass man es noch ein bisschen kann finden.*

Hejdánek: A podle jejího názoru přesto jsou určité příklady, kde by aspoň trochu té autority člověk mohl nalézt.

Jiný hlas: *Zum Beispiel die amerikanische Supreme Court.*

Hejdánek: Například americký Nejvyšší soud.

Jiný hlas: *Spricht aus...*

Hejdánek: vyslovuje...

Jiný hlas: *Die Macht des Volkes, aber sie hat keine Macht.*

Hejdánek: vyslovuje jakési autoritativní výroky a nemá k tomu žádnou přímou moc, moc přinudovat k tomu, aby se ty výroky braly vážně.

Jiný hlas: *Ausspricht... Zum Beispiel in Watergate Crisis hat die Supreme Court die Macht des Präsidenten pariert.*

Hejdánek: Čili případ, jak to funguje na Watergate aféře, představitel moci, prezident, byl zbaven té své moci právě výrokem Nejvyššího soudu, že?

Jiný hlas: *Eine andere Auffassung über Autorität ist mehr griechisch von Ursprung.*

Hejdánek: Jiné pojetí autority je více řecké svým počátkem.

Jiný hlas: *Es ist nur bei Platon und Aristoteles, dass man beginnt zu suchen nach etwas wie Autorität.*

Hejdánek: Právě u Platóna a Aristotela počíná lidské hledání čehosi jako autority.

Jiný hlas: *Speziell Platon glaubte nicht mehr in die Wirkweise der Polis.*

Hejdánek: Speciálně Platón již nevěří v... hádal bych, že nevěří tedy tomu, že ta polis může být tím garantem té autority, tím, co tu autoritu nese.

Jiný hlas: *Platon hat durch den Tod Sokrates und seine eigene Erfahrungen schlechte... Also Polis kann nicht Autorität garantieren.*

Hejdánek: Čili polis jako není to, co může garantovat, přenášet to, co má ta autorita nést. Platón měl s tou polis špatné zkušenosti a Sókratés, jeho učitel, byl touto polis odsouzen.

Jiný hlas: *Und sucht eine Weise um die Gehorsamkeitsproblem aufzulösen.*

Hejdánek: Hledá nějaké způsoby, jak problém poslušnosti vyřešit.

Jiný hlas: *Vielleicht ist Gehorsamkeit das zentrale Problem der Politik.*

Hejdánek: Možná to je ústředním problémem politiky právě to.

Jiný hlas: *Aber er wollte in die griechische Tradition kein Gewalt gebrauchen.*

Hejdánek: V řecké tradici nicméně nechtěl použít nějakého násilí k tomuto.

Jiný hlas: *Speziell auf der Moment, dass es notwendig ist oder wünschenswert ist, Unterschied zu machen zwischen diejenigen die regieren und diejenigen die regiert werden, ist es ein Problem.*

Hejdánek: A právě tam, kde je třeba najít jakýsi rozdíl mezi těmi, kdo vládou, a těmi, kdo jsou ovládáni, tak ten problém vzniká.

Jiný hlas: *Man hat hier in die politische Sphäre nicht viel Erfahrung damit, und darum sucht Platon in die nicht-politische Sphäre für Auflösung.*

Hejdánek: Protože jako to v té politické sféře nějaká vodítka pro tu autoritu nenalezl, tak je hledal v mimopolitické sféře.

Jiný hlas: *Zum Beispiel die Relation zwischen Meister und Sklave, Herr und Sklave.*

Hejdánek: Tím příkladem, kde demonstrovat, chtěl demonstrovat, byl třeba vztah pána a otroka.

Jiný hlas: *Arzt und Patient.*

Hejdánek: lékaře a pacienta.

Jiný hlas: *Professor und Student.*

Hejdánek: učitele a žáka.

Jiný hlas: *In alle Fälle ist die Expertise von der eine fordert die Gehorsamkeit andere.*

Hejdánek: Ve všech těchto případech to, že ten jeden je zkušený, že se v té věci vyzná, vyžaduje, aby ho ten méně zkušený poslouchal v tom, pacienta lékaře.

Jiný hlas: *Das heißt, meint Hannah Arendt, dass Platon geht nach die Homo Faber.*

Hejdánek: Podle Arendtové tedy Platón jde nebo používá ten model homo faber.

Jiný hlas: *Der erst seine Ideen entwickelt, ein Eidos, und dann macht was er machen will.*

Hejdánek: Tedy toho, který má určité ideje, určité myšlenky, *eidos*, a pak uskutečňuje to, co uskutečnit chce.

Jiný hlas: *Platons Ideen durch die Philosoph gesehen, wahrgenommen...*

Hejdánek: Platónovy ideje, na které nahlíží filosof...

Jiný hlas: *Aber diese Ideen wurden gesehen, ist der Erfolg von Kontemplation.*

Hejdánek: ovšem tyto ideje jsou jaksi nahlédnuty, to je výsledek té kontemplace.

Jiný hlas: *Und wir sind fähig zur Kontemplation, das sind die Philosophen.*

Hejdánek: A ti, kdo jsou schopni kontemplace, jsou filosofové.

Jiný hlas: *Die anderen sind nicht fähig um zu sehen.*

Hejdánek: No a pak jsou ti ostatní, kteří toho nejsou schopni, nevidí filosoficky.

Jiný hlas: *Das Sehen der Wahrheit, der guten Ideen, gehört zu die Elite und das unterscheidet die Elite von der Massen.*

Hejdánek: Schopnost vidět pravdu nebo vidět v pravdě, to je schopnost, která patří k filosofické elitě, a tím právě tuto elitu odlišuje od mas od těch, co jsou v té jeskyni pravděpodobně, té masy tedy.

Jiný hlas: *Damit wurden die Leute, die sehen und nicht sehen, voneinander geschieden.*

Hejdánek: Jo, jsou to rozdělení na ty dvojí: filosofičtí a nefilosofičtí, vidící a nevidoucí.

Jiný hlas: *Das heißt, dass die Leute, die tun, die machen, lassen sich vorschreiben durch die Leute, die fähig sind zu sehen.*

Hejdánek: Čili jsou na jedné straně ti lidé, co konají, a ti se nechávají předepisovat od těch, co vidí. Ti, co vidí, a ti, co konají.

Jiný hlas: *Aber Hannah Arendt sagt, dass Plato ist sich bewusst, dass auch die Aktivitäten von Homo faber in vielen Fällen Gewalt brauchen.*

Hejdánek: Ale Arendtová si je dobře vědoma, tedy pardon, Platon podle Arendtové si je vědom, že i ten *homo faber* k té své aktivitě potřebuje značné násilí.

Jiný hlas: *Dieses Problem wird, sagt Hannah Arendt, vielleicht ein bisschen künstlich, aber aufgelöst durch das Schaffen von einer Himmel und Hell.*

Hejdánek: A tento problém, jak donutit bez násilí ty, co dělají a nevědí, Platon řeší tím, že vymyslí nebo používá mýtus o nebi a o pekle.

Jiný hlas: *Um heute Gehorsamkeit abzufordern, entsteht ein Leben nach dem Tod mit dem Hell und...*

Hejdánek: Čili nutí se představou posmrtného života a možností přijít do pekel nebo...

Jiný hlas: *Das ist ja genug.*

Hejdánek: Takže to je odpověď na tuto otázku.

Jiný hlas: *Manche Leute sagen, dass Hannah Arendts Arbeit ist nur eine Diskussion mit Denkern wie Marx und Plato.*

Hejdánek: Někteří tvrdí, že Arendtová filosofie nebo dílo je převážně diskusí s Marxem na jedné straně a s Platonem na druhé.

Jiný hlas: *Sie sagt zum Beispiel, dass seit Plato die Prioritäten Handeln, Werken und Arbeiten umgedreht sind.*

Hejdánek: A tvrdí, že od Platona se ta hierarchie – jednání, dílo, práce – přehodila.

Jiný hlas: *Und auch vielleicht zwischen vita contemplativa und vita activa.*

Hejdánek: A asi také hierarchie mezi *vita contemplativa* a *vita activa*.

Jiný hlas: Mám malý dotaz hned tam na začátku, když se vy... [nesrozumitelné]

Denn noch zu der Unterscheidung anhand von zwischen Homo laborans und Homo faber, wie weit Bestand habe, also bei Arendt, ist die Identität von Ergebnis des Homo faber, dass so ein Ergebnis Produkt ist. Meine Frage ist, inwieweit Homo politicus als Homo faber verstanden wird, ob auch das politische Handeln vorrangig zu einem feststehenden Ergebnis orientiert wird. Wenn ja, dann ist es ein komplett ungeschichtliches Denken. Geschichtliches Handeln, das heißt nicht, zu einem Endprodukt mich zu orientieren, sondern etwas zu tun, was neue Aktivitäten hervorruft, und nicht, was sich zu einem

feststehenden Objekt konzentriert. Ist Homo politicus, also der Mensch, der politisch handelt, ist er als Homo faber denkbar?

Wenn der Zōon politikon, die zweiseitige Definition der Mensch bei Aristoteles, die Hannah Arendt auch gebraucht, wenn der sich beträgt wie Homo faber, das heißt, dass wir eine politische Gemeinschaft können machen, können schaffen, die ewig bleibt, das heißt statisch ist, zum Beispiel in manchen Planungstheorien, dann glaubt sie, dass es mit der Freiheit, das wichtigste Sache für die Politik, getan sein muss. Ja, bei Plato ist es ja...

Hejdánek: Jo, čili to je jasné. Opakuje, že u Platóna, u Aristotela je dvojí termín, Arendtová užívá Aristotelův pojem zōon politikon. A v případě, kdy ten zōon politikon právě použije měřítko homo faber, to jest, že se rozhodne zhotovovat to společenství tak, aby bylo staticky uděláno, tak okamžitě základní element politického jednání – svoboda – je v háji. Čili nelze ztotožňovat podle Arendtové homo politicus a homo faber.

Jiný hlas: Ich glaube, dass ihr Angst ist, dass der Animal laborans, das heißt das wirtschaftliche Denken, oder die Techniker, das technische Denken, die Politik übernommen wird. Und das findet sie sehr gefährlich.

Hejdánek: Ja, meine Frage ist nicht nur, ob es gefährlich ist, sondern ich will es auch kritisch beurteilen. Bei Platon ist es ganz klar, dass er diese ideale Polis vor Augen hatte. Aber gilt es auch für Arendt? Also ist sie darin mit Platon einig, stimmt sie überein, dass alles politische Tun dazu orientiert werden soll, gewisse feststehende und überaus langbleibende oder für Ewigkeit geformte Strukturen zu entwickeln? Ich glaube es nicht.

Jiný hlas: Ich glaube es nicht. Das ist die Frage, welche Alternative hat sie zu bieten? Von Arendt. Und dann muss man suchen nach den Beispielen, die sie gebraucht in ihrer Veröffentlichung. Sie...

Hejdánek: Já jsem to ještě trochu posunul. U Platóna to je jasné, že měl před očima nějakou ideální obec, ale že jde o to, jak to chápe Arendtová, jestli je s tím zajedno v tom, že politické jednání má vždycky cílit k nějakému stavu, k nějakým trvalým strukturám. To jest, jak jsem předtím řekl, v tom případě, že to je vlastně nedějinné myšlení. A odpovím si, že nikoli, že Arendtová s tímhleto už nesouhlasí.

Jiný hlas: Die Beispiele, die sie gibt, sind die Rätedemokratie, wie zum Beispiel, was passiert ist während der ungarischen Revolution in 56. Sie nennt die Studentenaktivitäten in 60er Jahren, diese spontane Aktivitäten. Wahrscheinlich wird sie auch, hat sie erlebt, Solidarność in Polen genannt haben. Sie nennt die amerikanische Revolution mit den amerikanischen Townships zum Beispiel. Sie nennt die Demokratisierung in Fabriken. Das sind für ihr alle Beispiele, wo Leute partizipieren und die Freiheit suchen.

Hejdánek: Čili Arendtová uvádí jakési protipříklady nebo to, co má na mysli, může demonstrovat na určitých příkladech. Byly zde uvedeny ty moderní, nejstarší tedy americká revoluce, události v 56. roce v Maďarsku, tam vždycky... studentské bouře v 60. letech, vždycky jde o jakýsi spontánní výbuch svobody, kdy lidé prostě chtějí jednat svobodně. Možná také Solidarność uváděl a nakonec hovořil o národním státě, a tomu už jsem tak... Was haben sie gesagt über Nationalstaat?

Jiný hlas: Ja, sie glaubt denke ich, dass mit dem Nationalstaat, zum Beispiel in Europa, und die liberale Demokratie, die Politik ist Massenpolitik geworden. Und sind die Massenideologien sehr wichtig geworden. Also in diesem Fall, das ist nicht, das sind nicht die Phänomene der Freiheit.

Hejdánek: Takže jako ten národní stát v Evropě, který se vyvinul v Evropě, ať už teda ta liberální... například ta liberální demokracie, jako je nějak plná té masové ideologie a není to teda ten případ té svobody, kterou má na mysli. Předtím jsem ještě zapomněl uvést, uváděl, že také jakási snad demokratizace v továrnách nebo pravděpodobně, když pracující sami nějak chtějí se podílet na něčem veřejném, je tento případ, že jo, to je správně.

Jiný hlas: Sie sagt, dass natürlich die liberale Demokratie ist besser als zum Beispiel, was vielleicht passiert ist oder in Chile oder Südafrika, aber Freiheit meint für ihr, in Englisch: your freedom only if you participate in government.

Hejdánek: Jo, jistě se domnívá, jako dává přednost teda té liberální demokracii před tedy nacistickým modelem nebo chilským modelem nebo takovými záležitostmi. Nicméně svoboda je tehdy, když se podílíš na vládnutí. A pravděpodobně ani teda ta liberální demokracie tomuto není pravá tak.

Jiný hlas: *Sie ist immer stark inspiriert bei die griechische Polis.*

Hejdánek: Je neustále silně inspirována představou nebo konceptem řecké *polis*.

Jiný hlas: *Aber sie versteht auch, dass es ist ganz unmöglich zurückzugehen.*

Hejdánek: No a pochopitelně také jako je jasné, že zcela není možné se k této situaci navrátit.

...proti těmto představám mytologickým postavám, ty, které byly postaveny jako interpretace. *Héfaistos* jako představitel toho opracování a *Prométheus* jako představitel jednání.

Jiný hlas: Jako to vyrábění, *Prométheus* byl to vyrábění.

Hejdánek: Vždyť *Prométheus* by byl to vyrábění. *Héfaistos* by byl také to vyrábění. Kdežto *Prométheus* jako vůdce, jako něco tvůrčího a jako jednání, tak to neodpovídá, to odpovídá nějakým starým výkladům, které už neplatí pochopitelně. Pak je tu ovšem ta nejzávažnější otázka, jestli ten protiklad mezi mocí a násilím je tak velký, jak v té arendtovské interpretaci, aspoň na první pohled se jeví. Jestli to lze stavět proti sobě jako *opozita*, která se vylučují, anebo si lze představit něco jiného. Vždyť každá moc obsahuje prvky násilí a bez násilí v moderním státě ani nemyslitelné, že by nebyly, vždycky jsou nějaké složky represivní, které samy o sobě ještě nemusí znamenat násilí, i když jsou latentním ohrožením, hrozbou, že to bez nich nežijeme ještě v atomovém věku. Kromě toho zkušenost odboje například v druhé světové válce u různých hnutí odporu ukazuje, že je potřeba právě v zájmu znovunastolení moci méně násilné, aspoň použít nějakého násilí, eventuálně atentát.

Jiný hlas: to se zdá se mi jako v celé řadě takových bodů, které jsou postaveny, jsou postaveny příliš čistě, tak jako chemicky čistě, tak jako modelově, aniž by se přihlédlo k nejrozumnějším zkušenostem, které relativizují to, jak byly postaveny. A k tomu, že ta otázka té svobody vnitřní, že člověk může být svoboděn i v koncentráku, to je jistě pravda, to napadení, ale opět to není úplná pravda. Je to zase postaveno příliš protikladně k té pravé svobodě, poněvadž v koncentráku člověk svoboděn býti může. Byli tam lidé, kteří si svobodu zachovali, i ten kněz katolický, který byl ted'ka prohlášen za svatého. Hromada nám připomínala v dřívějších časech, že svobodný jsi natolik, kolik svobody si vezmeš, i když jsi v poměrech velmi tíživých. Takže se mi zdá, prostě v tom celku souhlasím a zdá se mi to tak příliš *more geometrico* naskicováno.

Jiný hlas: Ich glaube ganz bei Michler von Arendt, Hannah Arendt, *Vita activa*. Es ist ein imponierendes Werk und es stimuliert uns zum Neudenken. Meine Bemerkungen sind Randbemerkungen. Vielleicht kein ganzes Werk, also meine Bemerkungen, ich will sie ganz kurz fassen, also mit diesem Risiko möchte ich diese Bemerkungen zum Wort bringen. Also die erste Bemerkung ist...